

9 september 1914

Oostende, 9 september. Het blad *Bien Public* meldt, dat de burgemeester van Gent een brief heeft ontvangen van de Duitse militaire autoriteiten, waarin hem wordt gevraagd, in Oordegem (even benoorden Aalst, en ten zuidoosten van Gent) te komen teneinde te beraadslagen over de voorwaarden waarop Gent aan de Duitsers zal worden overgegeven.

Londen, 8 september. De bladen delen mee, dat de burgemeester van Gent te Oordegem met de Duitse generale staf een overeenkomst heeft gesloten, strekkende om de intocht van vijandelijke troepen in de stad te vermijden. De voorwaarden zijn: de burgerwachten, die thans te Waregem zijn, zullen naar Gent terugkeren, om daar ontwapend te worden. De gemeentelijke overheid van Gent neemt op zich de Duitse troepen in dat district van leeftocht te voorzien.

Bevestigd wordt dat de Duitsers de Vlaamse provincies trachten te bezetten, om zich nieuw gebied voor de bevoorrading der troepen te verzekeren.

Terneuzen, 8 september. Thans kan omtrent het optrekken der Duitsers in de omgeving van Gent het volgende worden gemeld: maandag is een student van Luik, krijgsgevangene der Duitsers, bij de burgemeester van Gent gekomen met een brief van de generaal die het Duitse leger in Oost-Vlaanderen aanvoert. De student had op erewoord moeten beloven met of zonder antwoord bij de generaal te zullen terugkeren op straf van bij de eerste gelegenheid te zullen worden gefusilleerd. Hedenmorgen moest de burgemeester om 9 uur te Oordegem, een plaatsje nabij Gent, komen om met de generaal te spreken over de voorwaarden ener

bezetting van Gent. In zijn brief dreigde de Duitse generaal de stad Gent met zwaar geschut te zullen bombarderen, indien hij ook maar het minste verzet ontmoette. Ingevolge dat schrijven vertrok de heer Braun vanochtend om 8 uur per automobiel naar Oordegem. De automobiel droeg een witte vlag. Te ongeveer 11 uur keerde de burgemeester terug en deelde aan hen die daar waren mede, dat de Duitsers niet naar Gent zullen trekken, maar hun tocht naar Frankrijk zullen vervolgen. Er zal ook geen oorlogsschatting moeten worden betaald, doch de generaal heeft bedongen verschillende leveringen van benodigdheden voor het leger, onder meer rijwielen. De burgerwacht mag naar Gent terugkeren en zal er politiedienst kunnen verrichten na de wapens te hebben ingeleverd. Verder eist generaal von Böwith van de stad Gent: 10.000 liter benzine, 1000 liter mineraalwater, 150.000 kilo haver, 100 rijwielen, tien motorrijwielen, 25 luchtkamers voor auto's, 10 rollen, elk van 40 m lengte, voor verbanden van wonden, veel sublimaatpastilles, 100.000 sigaren, alles te leveren tegen woensdagochtend om 6 uur. Ook de geweren van de burgerwacht moeten worden ingeleverd.

De leveringen voor het Duitse leger zullen worden betaald met oorlogsbons. Het vernemen van deze voor Gent zo gunstige voorwaarden werd luid toegejuicht en men schreef deze toe aan het optreden van de burgemeester en de goede houding der Gentenaars jegens het Duitse leger.

In Gent is een bekendmaking aangeplakt, waarin de burgerwachten opgeroepen worden om volgens de door de Duitse generaal gestelde voorwaarden hun wapens en munitie zo spoedig mogelijk in te leveren in het Gravenkasteel. Degenen die aan dat bevel niet mochten voldoen, zullen worden gefusilleerd.

Hedenmiddag kwamen twee Duitse officieren in Gent. Zij werden in de Bagattenstraat gezien, waarop een aan het stadhuis op een automobiel gemonteerde mitrailleuse derwaarts kwam en op deze officieren het vuur opende. Een der officieren werd gedood, de andere gewond. Dit voorval is zeker aan een of ander misverstand toe te schrijven; het schijnt dat de officieren zich daar ook niet mochten bevinden. De burgemeester is onmiddellijk weer naar de Duitse generaal vertrokken, om over dit incident, dat tot erge verwikkelingen zou kunnen leiden, te spreken.

De gevechten bij Dendermonde.

Men schrijft ons uit Vlaanderen op 6 september.

Het enige blad dat uitgebreide inlichtingen geeft over het gebeurde te Dendermonde is de Gentse *Bien public*. Hier volgt een uittreksel.

We laten natuurlijk de hele verantwoordelijkheid aan voornoemd blad, daar het bijna onmogelijk is over de juistheid van een en ander zekerheid te verkrijgen.

Er was in Dendermonde een garnizoen van 3000 Belgische soldaten, toen in de nacht van donderdag op vrijdag een Duitse macht, die op 20.000 man geschat wordt, tegen half vijf bij de voorstad Sint-Gillis aankwam. De Belgen beschoten de vijanden eerst hevig, maar kregen spoedig bevel om, gezien de ongelijke sterkte, terug te trekken. Dit geschiedde met de meeste orde, al vechtende, en duurde tot in de namiddag; het Belgische korps kon al zijn kanonnen en materiaal meenemen. Het had geen doden, alleen gewonden. Genoemde voorstad had vreselijk van het vuur te leiden, daar zij de hele voormiddag aan het geschut had bloot gestaan: huizen brandden en de kerk was in puin, ook Dendermonde was

beschadigd. De bewoners, door de Belgische troepen gewaarschuwd, waren grotendeels naar Gent gevlucht.

Reeds om 10 uur 's morgens waren de Duitsers de stad binnengetrokken, kort daarna verzochten zij de nog achtergebleven leden der bevolking te vertrekken; ze bevalen de directeur der gevangenis de gedetineerden bij het eerste kanonschot vrij te laten, hetgeen geschiedde. Het hospitaal werd ook nog intijds geëvacueerd.

Wat er daarop gebeurd is, zegt de Bien public, zal men niet kunnen vertellen, want geen enkele bewoner was achtergebleven, en al is er een enkele in zijn kelder verstopt gebleven, dan zal hij er bijna zeker het leven niet hebben afgebracht. Om 2 uur in de middag van gisteren (zaterdag) zag men rookwolken boven de stad; de blauwe lucht, licht gesluierd door enkele wolken, werd overdekt door een ontzaglijke rookkolom, die tot grote hoogte opsteeg en zich ook in de breedte verspreidde. Men zag deze rookwolken te Wetteren, Laarne en Destelbergen, en van de toren te Gent moet zij ook gemakkelijk te zien zijn geweest.

De beweegreden dezer verwoesting is niet te verklaren: wraak, woede of strategische noodzaak? Wie zal het zeggen? De omliggende dorpen hebben betrekkelijk weinig geleden van het kanonvuur; zij waren echter van tevoren ontruimd.

De bezetting van Dendermonde heeft echter niet lang geduurd, want het water is te hulp gekomen. De Scheldedijken zijn doorgebroken en bij hoog water zijn toen zaterdagmorgen de stad en de omstreken ondergelopen; er waren nog vele vijanden in de omtrek en vooral hun geschut moet daar als verloren beschouwd worden.

Het wordt ontkend, dat de vijandelijke troepen in het Land van Waas zouden zijn, dit wil zeggen na het gevecht bij Dendermonde over de Schelde zouden zijn getrokken. Vooral nog is hieromtrent ook geen zekerheid te krijgen; het verkeer is daar zeer ingekrompen en om naar Antwerpen te mogen gaan moet men sedert een paar dagen de autoriteiten van de meest gewichtige redenen voor de reis overtuigen.

De verliezen door de Duitse troepen voor Dendermonde geleden worden op 3000 man geschat.

In ieder geval bewijzen deze gevechten, dat de Belgen nog steeds voortgaan met de tactiek hun vijanden overal zoveel mogelijk te verzwakken. Mechelen en Vilvoorde waren hiervan voorbeelden, nu verplaatst het terrein zich meer westwaarts; het is in het klein een herhaling van hetgeen in Frankrijk gebeurt. Terugtrekken en steeds op alle punten de vijand afbreuk doen.

Inderdaad komt het operatieterrein steeds meer naar het westen, zodat een bezetting van Gent wel niet lang meer op zich zal laten wachten. De burgemeester heeft in een aanplakbiljet deze mogelijkheid uitgesproken en de bewoners vermaand rustig te blijven. De dagbladen sporen de bevolking aan niet mee te doen aan het vluchten, maar stil in huis te blijven, zonder de indringers in wat ook te hinderen. Het bezettingsleger zal trouwens niet heel sterk kunnen zijn en het overtrekken van de Schelde die nog tussen ons en hen ligt, zal ook nog een grote hinderpaal zijn.

De verbindingen met Antwerpen zijn geheel afgesneden. Vannacht hebben de uhlanen de spoorlijn opgebroken tussen Zeveneken en Lokeren en alle telegraaf-, telefoon- en signaaldraden vernietigd. De lijn door het Land van Waas is dus voorlopig ook onbruikbaar en

Gent van het hoofdkwartier afgesneden. Op de lijn Gent-Brussel rijden de treinen vandaag niet verder dan Melle. Nu rijden alleen nog maar: Gent- Oostende, Gent-Kortrijk-Doornik, Gent-Brugge over Eeklo, Gent-Zottegem-Geraardsbergen, Gent-Oudenaarde-Ronse, Gent-Tielt tot Gijvelde.

Zondag zijn nog uhlanen gezien te Zele, Hillegem, Balegem, Munkzwalm en Oombergen; zij dringen dus overal het Vlaamse land binnen.

Terneuzen, 9 september. Omtrent de gisterenmiddag te Gent gevallen schoten kan ik thans melden, dat er geen dode is.

Een Duits officier reed in een auto, bestuurd door een Duits soldaat, in de Sint Petersnieuwstraat. Recht tegenover het lokaal Vooruit moest de auto langzamer rijden door het kruisen van twee trams.

Daar kwam een andere auto aangereden, waarin vier Belgische militairen met een mitrailleur. De ontmoeting gaf, volgens het blad, aanleiding tot het wisselen van schoten uit beide auto's, terwijl verschillende omstaanders aan mijn zegsman verklaarden, dat de Duitse officier zijn revolver nog slechts had getrokken.

De Duitse soldaat werd verwond en de Duitse officier krijgsgevangen gemaakt. Er is dus geen dode gevallen.

Het geval begaf begrijpelijk aanleiding tot een grote beweging en bezorgdheid. Het gebeurde was in strijd met de door de burgemeester verkregen voorwaarden, dat Gent zou verschoond blijven van het bezoek van Duitse krijgslieden. De burgemeester, de heer Braun, aarzelde echter niet, om voor het belang der stad op te treden en begaf zich, vergezeld van de Amerikaanse consul, weer naar de Duitse legerbevelhebber, teneinde daar de ware toedracht

der zaak mede te delen en mogelijke rampen van de stad af te wenden.

Hij ontmoette de Duitse bevelhebber te Leeuwegem op het kasteel van de heer Van Hecke de Lembeke, en de hele middag wachtte in de omgeving van het stadhuis een grote menigte met angstig ongeduld zijn terugkomst af, dobberend tussen hoop en vrees.

Te 5 uur was een geheime vergadering van de gemeenteraad belegd, en enkele minuten na dat uur keerde de burgemeester per automobiel aan het stadhuis terug.

Aan zijn houding kon de menigte reeds bespeuren, dat hij een goede tijding bracht, wat hij ook aanstonds bekendmaakte. Met een geestdriftige ovatie werd de Heer Braun door de menigte gehuldigd. Hij verklaarde in korte woorden zijn wedervaren en men vernam met grote verlichting, dat de burgemeester had weten te verkrijgen, dat dezelfde voorwaarden van 's morgens werden behouden, met de enkele bijvoeging, dat de gekwetste Duitser, thans in het krijgshospitaal verpleegd, werd gesteld onder bescherming van de consul der Verenigde Staten en niet als krijgsgevangene mag beschouwd worden.

Hij voegde aan zijn verklaringen toe, dat het thans niet zo gemakkelijk was geweest, om met de generaal te spreken als 's morgens.

Terneuzen, 9 september. Het treinverkeer tussen Oostende en Gent met Sint-Niklaas en Antwerpen kan thans voor het gewone reizigersverkeer niet plaats hebben. De reizigers maken gebruik van de lijnen Gent-Terneuzen en Mechelen-Terneuzen, om zich van het ene deel van België naar het andere te begeven.

Er komen nog vele vluchtelingen, maar ook keren er weer naar hun haardsteden terug.

Aan de noordgrens hebben op verschillende plaatsen kleine schermutselingen plaats met uhlanen, onder meer gisteren op ongeveer 500 m afstand van de Nederlandse grens aan de Rode Sluis bij de gemeente Westdorpe.

10 september 1914

Een bezoek aan Dendermonde.

Een onzer correspondenten in België schrijft ons op 8 dezer uit Gent:

Aan het in mijn vorig schrijven meegedeelde voornemen, om te trachten in Dendermonde te komen en wel over Gent, heb ik gevolg gegeven.

Gistermorgen om 8 uur vertrok ik van Terneuzen, over Sas van Gent en Zelzate naar Gent.

Gent! Welk een schril contrast met verleden jaar; het jaar van de wereldtentoonstelling.

Een doodse stilte heerste in de straten en vooral in de voorname wijken.

De grote magazijnen in het centrum der stad hebben hun zaken gesloten.

Het is dan ook algemeen een doodse leegte, die iedereen, die Gent eertijds en in betere dagen gekend heeft, direct opvalt!

Op het St. Baafsplein met het zogenaamde Belfort staan grote troepen mensen samengeschoold.

De mensen die men ziet, zijn allen getooid met de nationale kleuren en van elk huis wappert de Belgische vlag. Als men niet beter wist, zou men denken (evenals te Antwerpen), dat het een feestdag was.

Alleen de doodse stilte in de anders zo levendige straten doet anders denken en ook anders stemmen.

De bevolking is erg opgewonden en ieder verkeert in een zenuwachtige overspanning, waarvan men de terugslag zelf gevoelt!

Men hoort dan ook al een paar dagen het kanongebulder zeer duidelijk en men ziet telkens troepjes gewonde soldaten met automobielen van het Rode Kruis binnen de veste rijden.

Rond Gent en wel de kant uit van Ledeberg en Melle zijn al een paar dagen schermutselingen gaande. De arme bevolking uit de geteisterde plaatsen komt naar Gent vluchten en vandaar met enkele treinen die nog rijden, een veilig heenkomen zoeken.

Per fiets ben ik van Gent over Schellebelle en Wetteren, Oordegem en Appels naar Dendermonde gegaan.

Zonder veel moeite, na verschillende malen aan de Belgische soldaten en burgerwachten mijn papieren te hebben laten onderzoeken, kwam ik in het dorpje Oudegem, een half uurtje van Dendermonde, waar ik in een herberg mijn stalen ros achterliet.

Aldaar maakte ik nog kennis met een oud moedertje, die met acht, meest volwassen, kinderen vrijdagmorgen de stad ontvlucht was en

die mij vroeg of ik eens, als ik in Dendermonde was, op het Vestje (een doodarme wijk) wou gaan zien, of haar huizeke er nog stond!

Ik beloofde dat en ging verder te voet.

Opmerkelijk is, dat de dorpen Appels en Oudegem, onder de rook van Dendermonde gelegen, haast niets van het bombardement hebben geleden.

Daar zijn dan ook veel vluchtelingen ondergebracht; meest arme mensen, met ternauwernood kleren aan het lijf en wat beddengoed in pakken geknoopt, inderhaast meegenomen. Velen hadden ook de hond of de kat meegebracht, ja, zelfs zag ik nog een oud wijfje, die heel gemoedelijk met haar koko, een papegaai, zat te redeneren!

Dat oude besje, dat ik ondervroeg, gaf me echter zulke onsamenhangende antwoorden, en daarbij keek ze me zo verwilderd aan, dat het geen twijfel liet, of ze was door de toegestane emoties krankzinnig geworden. In die mening werd ik niet bedrogen, daar men mij vertelde, dat ze "in de kop geraakt" was!

Zo zag ik oog nog een bejaard man, die pijnlijk steunde en zelf een wonde aan zijn been verbond.

Op mijn vraag, wat hem scheelde, kreeg ik een antwoord, dat hij op zijn vlucht uit de brandende stad nog een wellicht verdwaalde kogel in zijn been gekregen had.

Waarom hij dan niet naar de dokter ging?

De dokter was ook gevluht en zo had hij zich maar zelf verzorgd. Arme mensen!

Toen ik de Dendermonde kwam, was mijn verwondering groot, daar ik geen Duitsers zag.

De stadspoort lag geheel in puin. De Boterstraat, de Beurzestraat en daarmee evenwijdig lopende Kerkstraat was geheel uitgebrand.

Een akelige stank van verbrand vlees kwam mij tegemoet. Vele lijken van mensen (burgers, Duitse en Belgische soldaten) lagen schots en scheef door elkaar. De meesten verkeerden al in ontbinding. Een menigte wapens lagen hier ook door elkaar, zoals revolvers, geweren, sabels, enz., enz. Vele Duitse gesneuvelde soldaten hadden de revolver nog in de vuist geklemd en de handen krampachtig vertrokken.

Door de smeulende puinhopen en de dichte rookwolken die als een dikke mist over de stad gingen, kon ik mijn weg verder naar de Markt niet goed vinden.

Dat was ook de reden, dat ik nog geen soldaten gezien had.

Plotseling klonk een knetterende, krakende slag. Een doffe val van instortende muren, een oorverdovend geraas van vallend puin, stukken ijzer, enzovoort. Van alle kanten weerklonk nu meteen geweervuur. Ik kon echter niets zien en ik dacht dat mijn laatste uur geslagen was.

Ik bleef verbijsterd staan en dat is misschien mijn behoud geweest. Soldaten naderden met het geweer gereed om te schieten; het waren Duitsers!

Met de geladen revolver in de vuist kwam een Hauptmann op mij af en vroeg me in het Duits wat ik daar te maken had.

Ik antwoordde hem, dat ik van Gent gekomen was om mijn familie te Antwerpen te bezoeken.

Hij beduidde mij, terwijl hij tot mijn grote geruststelling de revolver liet zakken, dat het nutteloos was, dat te beproeven, omdat alle communicatie met Antwerpen verbroken was.

De brug over de Dender en de Schelde hadden zij opgeblazen en de spoorbrug vernield.

Inderdaad zijn er sedert zaterdag jongstleden geen treinen meer uit Gent naar Antwerpen vertrokken.

Toen de Duitsers hoorden, dat ik een Hollander was, kon ik ongehinderd de stad weer ingaan.

Ik had er echter genoeg van, en nu mijn nieuwsgierigheid bevredigd was, en ik wist hoe de stad er uitzag, verlangde ik niets liever dan weer zo spoedig mogelijk weg te trekken.

Ik ging daarna langs een andere weg terug en hier was de rook van de smeulende puinen niet zo zwaar en kon ik tenminste voor mij uitzien.

Op de Kwakersvest zag ik, dat alle eigendommen van particulieren verbrand waren, een chaos van balken en ijzeren gebinten, en verbrand meubilair lag hier dooreen.

Heel de stad was verlaten, rijk en arm was gevlucht, en, evenals te Leuven en elders reeds in België, waren het vooral de voorname wijken, die het meest geteisterd waren.

Op goed geluk vond ik mijn weg weer, buiten de stad en kwam toevalligerwijze weer dezelfde patrouille tegen (maar nu verdubbeld) die mij had aangehouden.

De soldaten voerden in hun midden twee mannen uit het volk mee met de handen op de rug gebonden.

Ze waren allerellendigst toegetakeld, één had maar een pantalon aan met één pijp, de andere pijp was er blijkbaar afgescheurd, en het blote been waarlangs het bloed sijpelde, was zichtbaar.

Voor hoofddeksel had deze ongelukkige een verformfaaide dameshoed op met twee grote veren.

Maar ondanks zijn potsierlijke verschijning maakte de stumperd een deerniswekkende indruk.

Een soldaat zegde mij in het voorbijgaan, dat het twee plundersaars waren, doch de mannen riepen maar steeds, dat ze naar hun huizen hadden willen kijken, of er nog iets te redden viel. Zij werden, naar ik verder hoorde, naar de markt gebracht om doodgeschoten te worden.

Op mijn terugweg heb ik nog het een en ander gehoord over de bezetting van Dendermonde.

De Duitsers kwamen vrijdagmorgen rond elf uur in de stad, na de Belgische troepen achteruit geslagen te hebben. Ze eisten op het stadhuis een miljoen frank oorlogsschatting; het gemeentebestuur bleek echter niet tevreden en was in werkelijkheid reeds lang gevlucht. Daar waren de Duitsers zeer verbitterd over en ze gaven de bevolking 2 uur de tijd om te vluchten (verscheidene rijke

mensen waren als gijzelaars gevangen genomen), want de stad zou in brand gestoken worden.

Tevoren had men nog een poging aangewend bij de miljonair Van der Tongeren, de grootste nijveraar van de stad (ijzerfabrikant), om van hem het miljoen los te krijgen.

Deze weigerde echter, zeggende, dat al zijn geld in Engeland was.

De Duitsers hebben daarna hun bedreiging ten uitvoer gelegd.

Aan een Belgisch blad ontleen we nog het volgende over de verwoesting:

Het gasthuis is totaal afgebrand; er staat niets meer van recht dan de vier muren.

De zieken, die zichzelf niet konden redden, werden door de Duitsers in een naburige weide gebracht en moesten de nacht doorbrengen onder de blote hemel. De kapel bij het gasthuis behorende en het huis van de bestuurder zijn mee verbrand.

De hoofdkerk is gespaard gebleven, maar al de huizen links van de kerk tot aan de Kazernestraat liggen in puin.

Van het klooster der Arme Klaren blijft niets over.

Verder vindt men van de Frans Courtensstraat tot de Doorgangstraat niets dan puinen. Hier is ook het klooster der Thesianen vernield, zodat er niets recht staat dan de huizen van de ridder Oscar Schellekens en van meneer de secretaris De Leye en het Sint-Vincentiusgesticht.

Op de Markt heeft men het stadhuis en het museum niet aangeraakt, maar al de huizen langs de kant van de Tinnen Pot liggen plat.

De Duitsers hebben ook de Banque de la Dendre bij middel van dynamiet doen springen.

De Koornaard is vernield, evenals de Kerk der paters Benedictijnen.

In de Dijkstraat ziet men ook nog enige huizen recht staan, maar de gebouwen de firma De Bruyn liggen in puin.

De Koninklijke Academie en de Werkmanskring hebben veel geleden.

De werkmanswoningen langs de Oude Vest zijn bijna ongedeerd, maar de fabriek La Dendre is afgebrand.

In de Brusselse straat zijn vier gebouwen afgebrand, onder welke de brouwerij Resser.

De Veemarkt en het bisschoppelijk college bestaan niet meer.

Brussel en Gent.

Men schreef ons dinsdagochtend uit Gent:

Betrouwbare berichten, die ik uit Brussel heb kunnen krijgen, vermelden, dat de toestand daar onveranderd blijft. Levensmiddelen zijn in voldoende mate te krijgen, doch enigszins in prijs gestegen. Boter 4 frank per kilo, vlees ongeveer gewone prijs (omstreeks 3 à 4 frank per kilo), eieren 15 centiem per stuk. Melk is nog steeds zeer zeldzaam, daar de meeste boerderijen verwoest zijn en de grote transportwagens der boeren door de Duitsers in

beslag zijn genomen bij hun doortocht. Vis is natuurlijk ook niet te krijgen. Vruchten daarentegen die niet naar elders kunnen uitgevoerd, maar ter plaatse op de markt komen, zijn er in zulk een overvloed, dat de prachtigste peren 25 centiem per kilo doen, druiven en perziken zijn bijna te geef, de grootste druiven een kwartje per kilo.

De Duitse voorlopige regering heeft haar zetel opgeslagen in het hotel Astoria (vroeger Mengelle) in de Rue Royale; daar zetelt nu baron Von der Goltz met zijn staf van militaire en burgerlijke autoriteiten en organiseert de zaken alsof België's hoofdstad voorgoed deel zal uitmaken van het Duitse Rijk; iets wat hier in België tenminste, vele mensen nog betwijfelen. Op het paleis van justitie, een prachtig strategisch punt, hebben de Duitsers zich genesteld en er kanonnen opgesteld; niemand wordt er toegelaten zonder paspoort, zodat, dit volgens de Indépendance, rechters en advocaten het werk gestaakt hebben, daar immers de rechtspraak openbaar moet zijn en bijzondere vergunning om de rechtstempel te betreden deze openbaarheid denkbeeldig maakt.

Burgemeester Max heeft het stadhuis sedert 20 augustus niet meer verlaten; hij heeft er moeilijke en zorgvolle uren doorleefd, maar geen ogenblik heeft hij ook maar het minste van zijn rechten prijsgegeven. Hij heeft zich weten te doen eerbiedigen door de Duitsers.

Uit een Brusselse correspondentie in de Bien Public van hedenmorgen licht ik nog het volgende. De meeste hospitalen en ambulances zijn door de Duitsers voor hun gewonden in beslag genomen. De bezetting is gaandeweg vervangen door oudere soldaten, mannen van de Landstorm. Op de 50 miljoen frank oorlogsschatting waren anderhalf miljoen voor 14 dagen gestort;

dezer dagen is er 2 miljoen bijgestort. Gebrek aan geld heeft de bank verplicht biljetten van 1 en 2 frank uit te geven.

's Middags 12 uur.

In het kort heb ik u reeds bericht over het gebeurde te Melle. Hier volgen nog wat nadere bijzonderheden. Sedert zondagmiddag waren leden der Brusselse burgerwacht, die, zoals men weet, daags voor de bezetting van Brussel in westelijke richting getrokken waren, en soldaten van het garnizoen te Gent naar Wetteren gegaan, waar Duitse patrouilles gemeld werden. Zij kampeerden daar 's nachts en troffen maandagochtend een aanzienlijke troep uhlanen, welke zij terstond begonnen te beschieten. Duitsers, die verderop onder Kwatrecht lagen, kwamen nu te hulp en een hevig gevecht ontstond, dat 3 uur duurde. Beiderzijds werd met verbittering gestreden. Tegen 2 uur kwamen grote Duitse versterkingen aan en besloten de Belgische officieren tot de terugtocht, die in volmaakte orde geschiedde. In Gent gekomen, kregen de Belgen, zoals ik reeds berichtte, bevel zich naar het Westen te begeven. Hedenmorgen was er dan ook geen enkele gewapende meer in deze stad.

Over het aantal gevallen strijders is geen zekerheid te krijgen; de leden van het Gentse Rode Kruis hebben op meest loffelijke wijze, zonder vrees voor gevaar, gewonden van het slagveld gehaald.

Oostburg, 9 september. Volgens mededelingen van een ingezetene der grensgemeente Sint-Laureins zijn 200 uhlanen op weg van Gent naar Brugge.

Antwerpen, 9 september. De Duitsers, die zich in de afgelopen nacht in de omtrek van Gent ophielden, zijn heden in zuidelijke richting gegaan, met medeneming van hun buit. Onderweg hebben

ze enige winkels geplunderd in de buurt van Melle (5 km ten zuidoosten van Gent).

Andere Duitse troepen, komende uit de streek van Zottegem, zijn naar de omstreken van Ronse (35 km ten zuiden van Gent) vertrokken. Zij schijnen naar Frankrijk te trekken.

Maandag is het gevecht bij Melle onbeslist gebleven. Een Belgisch kanon ontplofte bij het terugrijden; vier man zijn gedood.

Oostende, 9 september. De Duitse troepen, die te Beerlegem een afwachtende houding hadden aangenomen na de door het gemeentebestuur van Gent gedane voorstellen, hebben hedenmorgen een dringend bevel ontvangen naar Frankrijk te gaan. Ze begaven zich onmiddellijk op weg naar Ronse, om verder naar Rijsel of Valenciennes te trekken.

11 september 1914

Terneuzen, 10 september. Uit Gent verneem ik, dat de door de Duitse generaal tegen gisterenavond opgevorderde zaken door de stad Gent niet zijn opgebracht. Naar het schijnt is in de gemeenteraad van Gent tegen die opvordering verzet gerezen.

Dwars door België.

Brussel, 9 september.

Van Brussel uit naar het westen van België werd altijd als een gemakkelijke reis beschouwd, en honderden maakten dan ook steeds van de gelegenheid gebruik, die bestond in het nemen van de tram aan de Porte de Ninove. Met die tram reed men kalmpjes naar Ninove door de Duitse voorposten, die, als ze eens een kwaadaardige dag hadden, de paspoorten visiteerden, maar er zich

meestal toe bepaalden even te kijken of er ook ergens wapens verborgen waren, een nodeloze moeite, daar iedereen er wel heilig op paste geen schietgerei onder zijn bagage te hebben.

Nu begon het er echter langzamerhand te spannen en men beweerde, dat tot de insluiting van Antwerpen besloten was, zodat verder verkeer onmogelijk gemaakt werd. Ik besloot de toestand eens per auto te gaan onderzoeken.

Plannen maken is een mooi werk, maar ze uitvoeren is dikwijls niet gemakkelijk. Toen we al in de auto zaten, klaar om te vertrekken, deed het ding enige rasse ademhalingen, toen kwam een knal en daar stonden we. Een onderzoek leerde, dat de reparatie ten minste tot de avond zou duren. Ik liet dit aan mijn chauffeur over en toog op weg.

Eerst met de tram naar Ninove. Welk een beweging! Het is eenvoudig onbegrijpelijk, waarvoor die mensenmassa's zich nog steeds verplaatsen. Van Ninove naar Brussel zijn de trams propvol, en in omgekeerde richting eveneens, klaarblijkelijk voor het merendeel vluchtelingen met kleine, in doeken gepakte, bundels of valiesjes, allen zenuwachtig en angstig, terwijl men van de luchthartige stemming daarbuiten niet veel meer bemerkt.

Van terugkomende vluchtelingen hoor ik, dat de Duitsers Ninove nu defensief bezet hebben, en er niemand uitlaten. Nu wordt de stemming in onze tram nog ongemeedlijker, en mismoedig wil het merendeel terugkeren. Zij informeerden belangstellend naar mijn plannen, en als ze horen, dat ik er wel door wil, worden plotseling allen mijn boezemvrienden, en hebben slechts de enige wens met mij mee te mogen gaan. Nu, het is om medelijden te krijgen, een moeder wil naar haar kinderen in Brugge, een jongen naar zijn

ouders in Gent, en ik beloof alles te zullen doen om ze erdoor te krijgen.

Zo komen we in Ninove, waar wij met een voerman moeten onderhandelen, die ons per kar naar Zottegem zal brengen. Nauwelijks zitten we echter in de kar of we ontmoeten een tiental dergelijke karren, die volgepakt terugkeren, en de straten staan vol opgewonden lieden, waarvan ieder raad geeft, ieder iets anders beweert en ieder woedend is, als zijn raad geen ingang vindt. Maar zeker is het, langs die kant kunnen we niet, en onze voerman gaat langs een andere weg. Ook die blijkt echter volgepropt met gestopte karren en radeloze mensen. De verwarring is niet te beschrijven!

Hieraan moet een einde komen. We laten ons naar het gemeentehuis brengen, waar men ons naar de Herrn Hauptmann verwijst. Hoe die echter te vinden?

Gelukkig ontmoeten we een Feldwebel, en gaan met die op zoek. Dan krijgen we een luitenant per fiets, die ons naar de Hauptmann zal brengen. Dat lukt na heel wat geloop en gezoek. We vinden hem in het huis van dokter Bohr, die hier blijkbaar nog rustig met zijn vrouw woont.

De Hauptmann is heel geschikt, maar zegt kort en bondig, dat de Belgen, mannen en vrouwen, er niet uit kunnen, daar deze hun stellingen zouden verraden.

Dat geeft een geweeklaag van belang. Een moeder klemt zich aan mijn arm, en bezweert mij ze niet achter te laten. De mannen echter trekken zich weer nors terug en beschouwen me met jaloerse vijandige blikken. Zacht tracht ik het moedertje te weren en ik ben blij, als eindelijk de hele groep achter me ligt.

Welk een ellende!

Maar de Hauptmann wenkt, hij zal me zelf buiten de voorposten brengen, die een half uur ver liggen. Daar werpen de soldaten verschansingen op. Nu komt de sprong in het onbekende! Waar zijn de Belgen? Ja dat weet ik zelf ook niet. Misschien veraf, misschien vlakbij!

Voortdurend komen karren en voetgangers binnen. Deze mogen voorbij, maar niemand mag er uit, ook geen kar, en een vrouwtje, dat dit hoort is zo slim haar passagiers uit te laten stijgen vóór de voorposten en met haar kar terug te keren, die ik dan gelukkig kan huren.

De vluchtelingen, die van Gent komen, schijnen te menen, dat het, nu de Duitsers in West-Vlaanderen beginnen te opereren, veiliger is in Brussel dan hier. Velen zijn vroeger uitgeweken en keren nu terug, maar het merendeel bestaat uit arme, onwetende landbewoners, die niet weten waarheen ze gaan en door zenuwachtigheid nauwelijks in staat zijn te zeggen vanwaar ze komen, terwijl al hun hebben en houden in een bundel is gepakt. En zo zie ik er honderden.

Een vrouwelijke koetsier is erg spraakzaam, en houdt voor elk estaminet stil, om overal consciëntieus een glas van het ellendige dunne bier te drinken. Intussen stelt mij dit in staat de mensen uit te vragen.

Een Duitse patrouille passeerde hier vandaag, bestaande uit 20 ruiters en 20 wielrijders. Er schijnen echter ook Belgen te zijn, want de lui spreken van een klein gevecht, waarbij vier Duitsers gevangen zijn genomen.

Inderdaad ontmoetten we bij Aspelare een deel van de wielrijders, ongeveer 12 man sterk, die ons verdacht aankijken, maar niets zeggen. Ze zien er verhit uit, alsof ze vervolgd worden en schijnen niet op hun gemak. Hen iets te vragen, zou slechts onaangename gevolgen voor de vrager kunnen hebben. Men mag hier wel nieuwsgierig zijn, dat is natuurlijk iedereen, maar het is gevaarlijk er te veel blijken van te geven.

En steeds meer vluchtelingen! Ons vrouwtje roept ze toe: "Zijn uw papieren in orde?" en lacht slim, als ze vertelt hoe zij niet zo dom geweest is om door de Duitse voorposten te gaan, die haar paard zouden afnemen. "N'est-ce pas, gamin!" zegt ze tegen het paard.

Nu worden we opgehouden door een gehele familie, die, het is reeds donker, met enige valiezen en pakken nu nog Zottegem verlaten, waarvan we de lichten reeds in de verte zien blinken.

"Is er gevaar?" dat is de algemene kreet. Het is roerend. Ik herken een bedaagde vader en moeder, enige dochters en kleine kinderen. Ze grijpen huilend mijn handen. Wat te doen? "Maar het is toch beter nu in Zottegem te overnachten; wat wilt gij nog in het donker op de weg?"

"O, de Duitsers branden alles plat, we moeten naar Brussel. In Zottegem is geen plaats meer voor ons, we zullen wel ergens aan de weg slapen, in een schuur. Zal men ons erdoor laten?"

"Ja, zijn uw de papieren in orde?" "Ik heb alleen mijn trouwboekje" zegt een der oudste dochters. "Maar ik laat je niet alleen achter", zegt de moeder. Wat kunnen we doen? Ik spreek enige bemoedigende woorden, en we scheiden met een handdruk. Die armen, ze lopen op hun hoge hakjes in de duisternis. Geen kar waagt zich meer naar Ninove.

Alle ontmoetingen te beschrijven, is ondoenlijk. Het is dan ook slechts een herhaling van het bovenstaande. Het hart breekt bij het zien van die ellende. Moeders met zuigelingen aan de borst, kleine meisjes op blote voetjes, vrouwen met aardige rode muiltjes, die helaas niet bestand zijn tegen de harde keien, het trekt ons zonder ophouden voorbij.

In Zottegem staat alles voor de huizen op de straat zenuwachtig gesticulerend.

Hier zijn we op het Stationsplein, dat vol mensen is.

Is er een trein? De stationschef weet het zelf niet. Als er nog een komt, zal men waarschuwen. Alles is in de war. De Duitsers komen, is het enige, wat men vertelt.

Ik tracht wat te eten te vinden in een der vele restaurants op dit plein, maar niet dan na grote moeite gelukte het me, wat spiegeleieren te krijgen.

Dan plots beweging onder de menigte. In de verte klinkt gefluit van een locomotief. Dus naar het station. De trein over Scheldewindeke loopt niet meer, want de Duitsers zijn bij Melle, tussen hier en Gent, maar ik zou, via Oudenaarde, toch naar Gent komen. Het kost de stationschef nog een half uur om de lijn veilig te krijgen en dan vertrekken we om 10 uur; wellicht zal dit de laatste trein naar Gent zijn, die hier nog loopt.

Hoe ik Gent vond op de avond van de bezetting, hoop ik u in mijn volgende brief te vertellen.

Dwars door België.

Onze trein braakte zijn inhoud van vluchtelingen uit in het geheel verlaten station van Gent, waar zich, behalve de onze, geen enkele locomotief bevond, en zeer weinig beambten. Zij, die er nog waren, bleken zo zenuwachtig en opgewonden te zijn, dat er geen land met hen te bezeilen viel. Aan het loket vroegen we of de trein nog verder doorging naar Antwerpen of naar de Hollandse grens en kregen als tegenvraag: “Hoe kan de trein lopen, als de Duitsers de bruggen hebben laten springen?” “Waar zijn de bruggen opgeblazen?” “Dat weet ik niet!” Tableau!

Een direct antwoord was niet te krijgen, en we gingen naar de stationsoverste (zo heet de stationschef hier), maar zoveel bleek ons toch wel, dat we die avond niet meer weg konden komen. “En morgen dan?” “Dat kan ik nu nog niet zeggen.” “Maar als de Duitsers komen, laat u dan de machine weggaan uit het station?”

“Neen de machine blijft hier, en als er een trein gaat, vertrekt die morgenvroeg om 6 uur maar niet via Lokeren.” Dat was tenminste iets positiefs en we haastten ons uit het station.

In de straten stond de bevolking in het halfduister voor de huizen te praten over het vruchtbare onderwerp: “De Duitsers komen”, en ieder wilde van ons weten, of, wanneer ze kwamen, hij of zij persoonlijk vrij zou blijven en of hun eigendom ook gevaar liep. Op antwoord werd echter gewoonlijk niet gewacht. Rumoer was er niet, want iedereen sprak zacht, liep zacht.

Welk een schrik hebben de Duitsers toch over deze arme bevolking weten te brengen?

Morgenvroeg moet zich de Gentse burgemeester naar de Duitse generaal te Oorddegem begeven om met deze over de overgave der stad te onderhandelen, die niemand denkt te verdedigen. (Dit is,

gelijk men weet, intussen gebeurd. Redactie). Want sedert lang zijn de meeste soldaten afgetrokken, en de slag bij Melle was slechts als een schermutseling te beschouwen.

En nu is er geen garde civique meer te zien, en alle uniformen zijn verdwenen, want het heet, het klinkt wat ongelooflijk, dat de Duitse autoriteiten hebben laten weten, dat ze de garde civique niet als geregelde troepen beschouwden maar iedereen zouden fusilleren, die, zonder gewoon militair te zijn, met of zonder uniform met het wapen in de hand aangetroffen zou worden.

Ik heb niet uit kunnen vinden of dit werkelijk officieel is bekendgemaakt door de Duitsers, maar hooggeplaatste officieren bevestigen het.

Hoe het zij, de volgende morgen vroeg verdrong men zich weer aan het station, en het bleek, dat een groot aantal der garde civique Gent verliet, om niet in handen der Duitsers te vallen. Een officier, adjudant van de ingenieur, vertelde mij, dat hij persoonlijk door de burgemeester een waarschuwing had gekregen, om ijlings de stad te verlaten, evenals alle andere garde civiques, daar de Duitsers in het bezit waren van naamlijsten, die gevaarlijk konden worden. Waarom de garde civique echter naar Holland uitweek, en zich niet, in uniform en met geweer, op Antwerpen terugtrok, is mij niet duidelijk geworden. Intussen wacht ieder met ongeduld op het vertrek van de trein.

Er heerst nog een betrekkelijke orde, want een liefdezuster, die bij ons in de tweede klas gestapt is, wordt er uit gehaald, omdat zij een derde klasse biljet heeft. Nogal kinderachtig, daar een liefdezuster in gewone tijden vrij reizen heeft; trouwens verder op de dag is van iets dergelijks geen sprake meer, en ik ben er zeker van, dat de

meeste mensen van Merelbeke af voor niets naar Sint-Niklaas gekomen zijn. Alle treinen worden bestormd, en of men een eerste klasse of een beestenwagen veroverd, hangt slechts van geluk af. In ieder geval zit men overal gepakt als haringen in een tonnetje.

Met veel vertragingen gaan we verder, in elk station bestormd door tal van nieuwe vluchtelingen, die het gedrang en de hitte verhogen.

In Zelzate moeten we overstappen, daar deze trend naar Terneuzen verder gaat, en Holland weer verrijken gaat met enige honderden Belgische vluchtelingen.

Toch willen er nog velen met ons naar Sint-Niklaas, maar ... de trein daarheen staat al stampvol te wachten. Er komen nog rijtuigen bij, heet het. Jawel, drie beestenwagens worden er achter vastgemaakt, en door ons bestormd, maar niet dan nadat de Belgen nog even tijd gehad hadden ons beiden, Hollanders, als spionnen te arresteren en weer even gauw in vrijheid te stellen, als ze onze papieren gezien hadden.

De stipte stationschef vond het nodig de schuifdeuren der beestenwagens dicht te doen, en mijn beroep om, terwille van de dames, in deze stikkende atmosfeer niet te roken, vond weinig ingang.

Zo sukkelen we door naar Sint-Gillis, waar we alweer moeten overstappen en wel op de lijn van de beruchte Vilemard; dit als curiosum. Wij bereiken Sint-Niklaas. Kaartjes naar Antwerpen worden hier niet afgegeven, dus neemt ieder een kaartje tot Zwijndrecht, en laat zich rustig naar Antwerpen vervoeren, wat de autoriteiten zeer natuurlijk blijken te vinden.

Bij de pont moeten de passen weer getoond worden, maar ik zie niemand afwijzen.

Aan de overkant van de Schelde weer een visitatie der passen, waarbij ik enige lieden opzij zie stellen, die onder geleide in Antwerpen mogen om daar hun zaken in orde te maken, en dan binnen 24 uur te vertrekken. Ook zij worden aangemaand niet te lang de Antwerpse gastvrijheid te genieten, want monden heeft men er reeds te veel.

12 september 1914

Antwerpen, 11 september.

De provincies Antwerpen en Limburg zijn geheel van Duitsers gezuiverd, evenals bijna geheel Oost-Vlaanderen.

Onze troepen hebben Dendermonde weer bezet. Gisteren is in de omtrek van die stad het laatste gevecht geleverd, dat de vijand op ernstige verliezen is komen te staan en voor hem in een besliste nederlaag is geëindigd.

Een Duitse colonne, welke van Melle naar Oudenaarde en Ruien trok, trachtte in de nacht een terugkerende beweging in noordelijke richting te ondernemen, doch werd ter hoogte van Ename (bij Oudenaarde) tot staan gebracht. De vijand trok daarna terug naar het zuiden.

Oostende, 11 september. Gisteren zijn in de buurt van Oudenaarde, Kortrijk en Ronse gevechten geleverd tussen Duitsers en Belgen. Bijzonderheden ontbreken nog., want de telegraaflijnen zijn doorgesneden.

De Duitsers schijnen een gevecht te willen ontwijken en trachten in allerijl de Franse grens te bereiken. Dendermonde is weer door de Belgische troepen bezet.

Londen, 11 september. Aan de Daily News wordt geseind: professor Kettle te Gent wijst op het verschil tussen de Duitse wijze van oorlogvoeren in België en in Frankrijk. De kleine Duitse strijdmacht in België heeft met opzet het land verwoest en geterroriseerd. Op het gelaat van Europa moest een les worden gebrand, die voor altijd de kleine volken, met name Nederland en Denemarken, het gevaar moest duidelijk maken om hun recht te bepleiten tegen macht. Waar echter de Duitse macht in Frankrijk optrad, moest de veldtocht met hoffelijkheid en menslievendheid worden gevoerd, teneinde Frankrijk van Engeland te vervreemden.

Men schreef ons woensdagavond uit Gent:

De goederen, die de Duitsers opgeëist hadden, zijn vanochtend reeds naar hun plaats van bestemming vertrokken. Het was een hele optocht van verhuishagens en allerlei soorten karren, die zich tegen 12 uur in beweging zette. Het schijnt, dat men alleen wat moeite heeft gehad de 150.000 kilo haver zo snel mogelijk bijeen te krijgen. Anders had men alles voor het grijpen.

Vanmiddag is er een schermutseling geweest bij Deinze; bijzonderheden zijn nog onbekend.

Een berichtgever van de Bien public meldt, dat hedenochtend 15.000 man Ename (vlakbij Oudenaarde) zijn doorgetrokken. Volgens dezelfde correspondent zouden er evenveel langs een andere weg zuidwaarts gaan. Deze manschappen, wier aantal wij op rekening van de berichtgever laten, behoorden zeker tot het leger van de generaal von Boehn. Het is op het ogenblik niet uit te

maken in welke richting zij zijn getrokken, naar Valenciennes of naar Rijsel. In ieder geval schijnen zij met spoed het Duitse rechterleger in Frankrijk te gaan versterken. Morgen zullen er wel verdere inlichtingen binnenkomen.

Donderdagochtend schreef onze correspondent:

Hier volgen nog wat nadere bijzonderheden over de besprekingen, gevoerd tussen burgemeester Braun en generaal von Boehn.

De brief van de Duitse legeraanvoerder, die werd overgebracht door een Luikenaar, dezelfde dag in de buurt van Gent gevangen, hield in, dat hij met een grote macht was aangekomen, vooral met zeer sterk belegeringsgeschut van groot kaliber. Ik heb, schreef de generaal, inlichtingen gekregen, dat de burgerwacht te Gent weer onder de wapens is geroepen. Ik besluit daaruit, dat ik te Gent zal te rekenen hebben op gewapende tegenstand van de burgerwacht en waarschijnlijk ook, zoals de ondervinding mij deze dagen geleerd heeft, van de zijde der burgerij. Het ligt volstrekt niet in mijn bedoeling te gaan vechten met vreedzame burgers, ik wijs dus elke verantwoordelijkheid van mij af voor het geval er straatgevechten plaatsvinden bij mijn intocht te Gent. Ik zal zonder enige aarzeling elk verzet, dat ik ontmoet, breken, met alle middelen, die mij ten dienste staan. Om dit alles te voorkomen, verzorgt de generaal de burgemeester het bekende onderhoud van dinsdagmorgen. Ik zal u dan laten weten, eindigde de brief, op welke voorwaarden ik er van zou kunnen afzien met geweld bezit te nemen van uw stad, die de verzamelplaats der burgerwacht vormt.

De burgemeester vertrok, vergezeld van de gevangene, die het schrijven had overgebracht, naar het hoofdkwartier te Oordegem,

waar hij plechtig door von Boehn, omringd door zes stafofficieren, ontvangen werd.

De burgemeester heeft toen ongeveer dit gezegd:

Excellentie. Ik heb aan uw oproep gehoor gegeven, na heel veel aarzeling echter. Evenwel heb ik gemeend, met het oog op de vreselijke bedreigingen in de brief vervat, dat mijn plicht als burgemeester en de belangen van de stad, welke ik de eer heb te besturen, mij dwongen elke andere overweging het zwijgen op te leggen. Zoals je ziet, kom ik niet voor u blootshoofds en barveoets, met een strop om de nek, zoals de Gentenaars ten tijde van Karel V moesten doen. Het is als Belgisch burger, onverbrekkelijk trouw aan het vaderland en zijn vorst, dat ik voor u verschijn en u toespreek. Het Belgische leger, gehoorzamen de wil van zijn opperste bevelhebber, koning Albert, verdedigt voet voor voet de vaderlandse bodem. Onze troepen hebben, zoals het hun plicht was, de zwakke krachten, waarover zij beschikken konden, in dit deel van het land aan de vijand tegenovergesteld. Door de meerderheid overwonnen, hebben zij zich evenwel terug moeten trekken, zodat gij nu voor u hebt een open stad, waarbinnen zich geen strijdmacht meer bevindt. Burgemeester en schepenen de stad Gent, het burgerlijk bestuur vertegenwoordigend, stellen stad en burgerij onder bescherming der wetten, die in oorlogstijd de betrekkingen tussen beschaafde staten regelen. Zij zullen alles doen wat in hun macht is, om vijandelijkheden van de zijde hunner medeburgers te voorkomen; de meest uitdrukkelijke bevelen zijn daartoe uitgevaardigd en zullen, daar zijn we zeker van, opgevolgd worden. Wij vragen u nog, indien mogelijk, onze stad links te laten liggen en er ons het bestuur van te laten, zonder inmenging der Duitse overheden.

Men ziet, het optreden van de burgemeester was zeer vrijmoedig en zijn speech een kranig stukje. De verdere besprekingen werden in het Duits gevoerd, taal, welke burgemeester Braun, wiens vader Duitser was, uitstekend beheerst. De gevolgen zijn u bekend.

Na het incident van de middag, dat zo slecht had kunnen aflopen, is de burgemeester, vergezeld van de vice-consul van de Verenigde Staten, die bij toeval het geval had bijgewoond, terug met de generaal gaan spreken. Toen schijnt de zaak niet zo gemakkelijk te zijn gegaan: er is heel wat over en weer gepraat en alle invloed van de Amerikaanse gezant is nodig geweest om generaal von Boehn zachter te stemmen.

Over de schermutseling, gisteren te Deinze (ten zuidwesten van Gent) voorgevallen, wordt het volgende bekend. Van Zingem kwamen 23 huzaren, trokken het stadje Deinze door en gingen verder in de richting van Tielt. Een patrouille Belgische soldaten kwam hen tegen te Grammene en verwondden een huzaar, die in hun handen viel. De huzaren namen daarop een tiental burgers gevangen en trokken met deze naar Deinze terug, waar hun intocht, het was juist marktdag, niet weinig gerucht maakte; maar de Belgen waakten en vielen de Duitse ruiters op de weg naar Gavere weer aan. Een huzaar werd gedood, vijf gevangen; zij vluchtten daarop en namen verschillende gewonden mee. Aan Belgische zijde geen verliezen. Dit is trouwens slechts een voorbeeld uit de vele ontmoetingen, die dagelijks in Oost-Vlaanderen voorvallen. Van veel belang zijn ze niet.

Over de route van het Duitse leger, dat onder von Boehn langs Gent naar Frankrijk trekt, is nog weinig bekend. Naar alle waarschijnlijkheid zullen zij langs Ronse gaan. Of ze vandaar de weg naar Rijsel of Valenciennes zullen kiezen, zal vanavond wel blijken.

Volgens een mededeling van een Duits officier zou Spa geheel verwoest zijn. Ik brief u dit natuurlijk onder voorbehoud over.

Ten slotte bericht ik u nog, dat sedert vanochtend te Gent het verkeer is stopgezet op alle lijnen, behalve die naar Oostende: dit zeker in verband met de mars der Duitsers naar het zuiden. Met Antwerpen is de verbinding nog niet hersteld; gisteren bleef Gent zelfs, voor het eerst, verstoken van Antwerpse bladen.

Oostende, 11 september. Een ernstige ontmoeting heeft er ook plaats gehad in de omstreken van Grembergen en Dendermonde. De Duitsers moesten terugtrekken, dertig gevangenen in de steek latend. Ze plunderden en verwoestten de stad. Van de 1400 huizen zijn er 1100 geheel verbrand. Kunstwerken en historische herinneringen zijn geheel verdwenen en vernietigd. Tal van notabele ingezetenen zijn gevangen genomen. Tweehonderd burgers zijn naar Duitsland opgezonden. Groepen uhlanen zijn tot in de bossen rond Kwatrecht en Wetteren achtervolgd. De Duitsers hebben de te Namen gemaakte buit te Brussel samengebracht, namelijk wagens van artillerie en genie en paarden.

Uit Vlaanderen.

Men schrijft ons uit Vlaanderen donderdagavond:

De dag is kalm voorbijgegaan. Buiten Gent hoorde men heel in de verte schieten; waarschijnlijk aanvallen op de achterblijvers van het leger van von Böhn. Deze schijnt met geforceerde marsen zuidwaarts te rukken en het gros te vormen van het leger dat de Duitsers voor Antwerpen hadden liggen en dat bij Dendermonde bezig was. Grotere steden laten zij, naar het schijnt, volkomen met rust; door Oudenaarde trokken zij zonder dat enig geweld gemeld wordt.

De Duitsers hebben alles, wat zij de stad Gent lieten opbrengen, in ontvangst genomen; dit in tegenspraak met berichten, die zegden dat de 150.000 kilo haver op bevel van hogere autoriteiten achter werden gehouden. Waarvoor zou dit ook nodig zijn geweest, als het land van uit Engeland alles kan krijgen wat het behoeft?

Een aardige anekdote doet in Gent de ronde. Opperofficieren brachten de nacht door in een kasteel op hun weg van Gent naar Oudenaarde; ze gedroegen zich fatsoenlijk en bedankten bij het vertrek hun gastvrouw op hoffelijke wijze. Deze, een tachtigjarige dame antwoordde: Gij behoeft mij niet te danken, heren, ik had u niet uitgenodigd. Is dat niet tout-à-fait Louis XIV?

13 september 1914

In Gent, Melle en Kwatrecht.

Een onzer oorlogscorrespondenten meldt ons uit Terneuzen:

Overal in de winkels die nog open zijn in het centrum van Gent, en in de cafés en zelfs in de trams, ziet men grote plakkaats, waarop gedrukt staat: "Leve onze burgemeester", "Vive notre bourgmestre!" De meeste dezer opschriften zijn in het Nederlands, daar Gent natuurlijk een bij uitstek Vlaamse stad is. En inderdaad komt aan burgemeester Braun alle hulde toe voor zijn lofwaardig en tactvol optreden in een hachelijke situatie.

Na het gebeurde van dinsdag jongstleden, dat zo een ongunstige wending voor de stad had kunnen nemen, is de burgemeester, gelijk men weet, direct per auto naar de Duitse opperbevelhebber gereden, om zijn oprechte excuses aan te bieden. Burgemeester Braun is dan ook 1000 procent in de achting gestegen van vriend en

van vijand. Hij had vroeger onder de Vlaamse bevolking van Gent veel tegenstanders.

Onder de Vlamingen had hij zelfs de benaming gekregen van “Tsaar Braun” en een felle campagne voerde de Vlaamsgezinde socialistische partij van België tegen hem, vooral ook omdat hij verleden jaar de optocht en de betoging verbood voor de vervlaamsing der Gentse hogeschool.

Nu kan men echter zeggen “oude veten zijn vergeten”, en vriend en vijand, voor- en tegenstander heeft grote eerbied voor burgemeester Braun’s tactiek, waardoor hij de stad Gent van een gewisse ondergang heeft gered.

Intussen valt op te merken, dat ook de Duitsers er belang bij hebben, direct en indirect, dat de stad Gent niet het lot van andere plaatsen zou delen. Gent is voor de Duitsers een pakhuis van bevoorrading met levensmiddelen, enz., enz.

Ook uit strategisch oogpunt is Gent van direct belang voor de Duitsers. Immers van Gent uit komt men direct in het noorden van Frankrijk, bijvoorbeeld langs de weg Gent-Kortrijk-Rijsel-Douay. Dit is ook de directe lijn van de Compagnie Nord France.

Van Gent uit heb ik mij op weg begeven naar Ledeberg en heb verder de zogenaamde Chaussee de Bruxelles gevolgd. Daar was het een gekrioel van mensen van allerlei slag en rang, die op het oorlogsgeweld aantrokken.

Melle en Kwatrecht, zijn, wat oppervlakte betreft, niet groter dan bijvoorbeeld het stadje Zaandam. Wat de Duitsers ermee beoogd hebben deze twee plaatsjes te verwoesten, kan ik niet bevroeden.

Ik vernam het volgende: zij kwamen daar maandag jl. met zes- tot zevenduizend man, meest cavalerie en militaire wielrijders. Nu was daar wel een tamelijke troepenmacht, burgerwachten en infanterie gelegerd, maar deze waren daar slecht geplaatst, als voorposten ter bescherming van Gent.

In Melle is een grote blauwselfabriek, waar men kogeltjes blauw fabriceert. De directeur van de fabriek is een Duitser. Op zeker ogenblik, kwamen geheel onverwacht, uit deze fabriek, kanonnen en manschappen te voorschijn.

De Duitsers openden plotseling het vuur op de verraste Belgen, die in de flank aangevallen werden. Door deze overval waren de Belgen geheel van hun stuk geraakt; zij verdedigden zich dapper, maar konden hun positie, die hoe langer hoe hachelijker werd, niet meer verdedigen. Twee kanonnen, die bediend werden door burgerwachten van Brussel, lieten zij in de steek. Vrijwilligers zijn met gevaar voor hun eigen leven, nog die stukken geschut gaan halen, die anders onvermijdelijk in de handen van de vijand gevallen waar. Terwijl de verwarring onder de Belgen al groter en groter werd, en meer dan een officier het hoofd verloor, profiteerden de Duitsers daarvan en schoten maar altijd in het wilde weg door.

De Belgen sloegen eindelijk op de vlucht en werden tot voor de poorten van Gent achtervolgd door hun tegenstanders, die er nog menigeen in het zand deden bijten.

De Duitsers begonnen daarna het bombardement op Melle en Kwatrecht, met het reeds vermelde gevolg.

De beide plaatsjes heb ik heden bezocht, en het is daar al dezelfde ruïne als de Dendermonde en elders. Puinhopen overal, er is haast niets van deze stadjes overgebleven dan de kale muren, die alle

zwart geblakerd zijn. Van hedenmorgen af zijn de Belgische soldaten bezig de puinen op te ruimen.

De Duitsers zijn gisteren afgetrokken en wel in alle haast, ook die van de omliggende plaatsen.

Naar men zegt zijn zij over Oudenaarde en Leupegem naar Frankrijk opgetrokken,, en volgens ooggetuigen was de troep zeker wel een 40.000 man sterk. Men vermoedt ook dat het mannen van de landstorm waren, daar zij er als 30 tot 40 jaar oud uitzagen. In Melle wel was men ook nog bezig het gedode vee (en het was heel wat) in de grond te stoppen.

14 september 1914

Uit België.

Men schreef vrijdagavond ons uit Vlaanderen:

Vandaag zijn de soldaten in Gent teruggekeerd en daarmee leven en vertier op straat, het was bovendien nog marktdag en de gebeurtenissen der laatste week hadden de boeren niet afgeschrikt ter markt te komen. Ze brachten alles in overvloed aan en de Gentse huismoeders konden menig koopje op de kop tikken.

Berichten over de krijgsverrichtingen kwamen vandaag ook binnen. Daaruit blijkt, dat het leger van von Boehn steeds naar het zuiden trekt, de achterblijvers worden overal door de Belgen opgepikt en in verzekerde bewaring gebracht. Het bericht over een hernieuwd bombardement van Dendermonde eist bevestiging.

Uit België.

Men schrijft ons uit Vlaanderen zaterdagochtend:

Er heerst vandaag te Gent een bijzonder levendige stemming. De straten zijn vol burgers en soldaten, voor het eerst sedert een paar dagen zijn de Antwerpse bladen weer aangekomen en deze staan vol met berichten, die de hoop opnieuw aanwakkeren. De officiële mededeling der Belgische regering van gisteravond is zeer gunstig, het nieuws van het oorlogsterrein in Frankrijk wordt steeds beter, de Belgische staatslieden met het bewijsmateriaal der Duitse gruwelen zijn in de Verenigde Staten aangekomen, dit alles geeft nieuwe hoop en moed.

Het schijnt dan toch juist te zijn geweest, dat een deel der troepen van von Boehn meer noordwaarts op kwamen zetten, maar op het historisch slagveld bij Oudenaarde teruggedreven zijn. Dat Dendermonde en Aarschot weer aan de vijand ontruikt konden worden zijn zeker ook belangrijke wapenfeiten, die de toestand voor de overige vijandelijke bezettingen hier te lande zeer moeilijk kunnen maken. Een weinig geduld zal nu nodig zijn om te weten hoe de zaken zich verder ontwikkelen zullen.

Uit Brussel komt het bericht, dat prins Karel van Wurtemberg daar zondag gestorven is aan wonden, voor Mechelen opgelopen; de begrafenis zou met grote plechtigheid geschied zijn. Verder uit de hoofdstad geen nieuws. Ook vandaag lopen er vanuit Gent geen treinen in oost- of zuidelijke richting, alleen naar Brugge-Oostende en naar Antwerpen-Waas, en dan nog maar een paar in elke richting.

Men schrijft ons uit Vlaanderen zaterdagavond:

Van het terrein is weinig te melden. Vanmiddag is er zwaar gevochten te Erpe-Mere, ten zuidwesten van Aalst. Het schijnt dat de Belgen daar, met een vrij grote macht, gesteund door twee

geblindeerde treinen, te strijden hadden tegen het korps van von Boehn, die plotseling weer naar het noorden is gekomen en wiens bewegingen op dit ogenblik nog allesbehalve duidelijk zijn. Uitslag nog onbekend.

15 september 1914

Oostende, 13 september. Gisteren is er bij Aalst (Alost) een gevecht geleverd tussen Duitse ruitery en een Belgische afdeling machinegeweren in auto's. De Duitsers leden zware verliezen. 20.000 Duitsers hebben haastig Aalst ontruimd om hulp te verlenen aan het gevecht in de omtrek. Voor hun vertrek namen zij de Duitse vlag van het station af

16 september 1914

De correspondent van de Daily Telegraph te Antwerpen schat de schade door de invallende Duitsers in België aangericht op fl. 500 miljoen.

Aan het Nieuws van de Dag wordt uit Gent geseind: de Belgische militaire overheid keurt de houding van burgemeester Braun af, inzonderheid wat betreft de ontwapening van de burgerwacht, die bij de burgerij intussen algemene instemming heeft gevonden en waarschijnlijk de stad voor veel overlast heeft bewaard.

17 september 1914

Men schreef ons woensdagochtend uit Vlaanderen:

Van het oorlogsterrein hier te lande valt over maandag en dinsdag niets noemenswaardigs te vertellen.

De schoonmaak der westelijke provincies houdt aan en uit zich in het oppikken van achterblijvers en in meer of minder ernstige schermutselingen met kleine Duitse afdelingen, die hier en daar nog rondzwerven.

Dit heeft ten gevolge, dat van heden af de spoorwegverbinding van Gent met Oudenaarde, Kortrijk en Adinkerke hersteld zal zijn. Alleen de weg naar Brussel blijft nog gesloten, temeer waar de Belgen de werken bij Aalst nog meer vernield hebben om een mogelijk gebruik van deze spoorlijn door de Duitsers voorgoed te beletten.

De bevolking komt weer tot rust en meer en meer keren de vluchtelingen huiswaarts en men begint reeds aan de toekomst te denken. De Indépendance stelt voor, dat er in elke stad, in elk dorp, in elk gehucht, dat van de Duitse troepen te lijden heeft gehad, gedenkplaten zullen worden aangebracht, die in het kort zouden vermelden wat er voorgevallen is, de namen der slachtoffers en de namen der Duitse bevelhebbers.

Eergisteren is, blijkens een bericht uit Gent, een bataljon Duitse infanterie, dat bij Dendermonde rust nam, door een bataljon van het 24^e regiment infanterie der Belgen verrast en in de richting Aalst teruggedreven. Vijftig Duitsers werden gedood, de anderen namen de vlucht. Ze lieten 9 karren, een auto, een veldkeuken en verschillende motorrijwielen achter.

Majoor Dubriucq, een zeer bekende persoonlijkheid uit de Belgische koloniale wereld, is, naar de Noord-Brabantse Courant uit Gent verneemt, verdwenen. De laatste keer, dat men de majoor gezien heeft, was te Elewijt. Hij liet zich, toen hij gewond was, in een wagentje op het gevechtsterrein rondrijden. Toen de Belgen

moesten terugtrekken, hebben zij het wagentje in de steek gelaten. Sedert heeft men niets meer van hem vernomen. Men vermoedt dat hij gedood is.

18 september 1914

Londen, 17 september. De correspondent te Gent van de Daily Telegraph seint heden, dat de Duitsers bij Dendermonde door uit Antwerpen versterkte Belgen zijn verslagen en overhaast naar Brussel terugtrokken.

Antwerpen, 17 september. Er heeft heden een artillerieduel plaatsgehad tussen Duitse en Belgische troepen. Duitse infanterie, die voor een door de Belgen vernietigde brug verschenen was, werd met hevig vuur van de mitrailleuses door de Belgen ontvangen. De Duitsers te Dendermonde trokken in wanorde af. Er heeft zich overigens geen incident voorgedaan.

19 september 1914

De Métropole meldt, dat een Duits legerkorps, waarvan men het aantal manschappen op zeven- of achtduizend man schat, donderdagochtend uit het zuiden naar Dendermonde is opgerukt met de klaarblijkelijke bedoeling die stad te hernemen. Zij stelden batterijen op op een vrij grote afstand van de stad en bombardeerden die van 5 uur 30 tot 8 uur 30. Belgische troepen trokken daarop de Duitsers tegemoet en dwongen hen te wijken met achterlating van vele doden en gewonden. Men veronderstelt, dat de Duitsers de opdracht hebben het Belgische veldleger zoveel mogelijk naar het zuidwesten te lokken, teneinde het van zijn verbindingslinie af te snijden.

Donderdagmorgen om 6 uur is er te Gent een Belg gefusilleerd, die voor enkele dagen op spionage ten bate van de Duitsers betrappt was. Bij het onderzoek had hij bekend.

Men meldt ons:

Onder de te Koewacht aangekomen vluchtelingen uit Dendermonde bevindt zich een familie, die daar een huis bewoonde, dat hun eigendom was en die onder de welgestelde burgers behoorde. Bij het bombardement van de stad vluchtte de hele familie en toen men op een veilige plaats naging wat ieder mee had genomen, bleken dat allemaal voorwerpen van weinig of geen waarde te zijn, als kousen, dassen enzovoort. De oude moeder van 60 jaar was zoek. Bij een woensdag aan de verwoeste stad gebracht bezoek bleek het huis met ongeveer 1100 van de 1500 in puin te liggen en het enige wat men terugvond waren een paar handdoeken, die buiten hingen, een paar pantoffels en enige appels van de boom in de tuin. Deze mensen zijn thans straatarm.

Uit Vlaanderen.

Men schreef ons donderdagavond uit Vlaanderen:

Het spoorwegverkeer in Vlaanderen is weer veel verbeterd. Vandaag reden de treinen voor het eerst weer tot Lede bij Aalst. Men weet, dat de Belgen bij deze laatste stad belangrijke werken hebben moeten vernielen, zodat de verbinding Gent-Denderleeuw nog geruime tijd verbroken zal blijven.

Derde rapport van de commissie van onderzoek inzake schending van het volkenrecht in België.

Men schrijft ons uit Vlaanderen:

De dagbladen bevatten het derde rapport, op 10 september uitgebracht door de Commissie van Onderzoek inzake schending van het volkenrecht en van de oorlogswetten en -gebruiken aan de Belgische minister van justitie at interim.

Deze commissie bestaat uit de volgende leden: voorzitter Cooreman, minister van staat, Goblet d'Alviella, minister van staat en ondervoorzitter van de Senaat, Ryckmans, senator, Strauss, wethouder der stad Antwerpen, van Cutsem, oud voorzitter der rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen. Secretarissen zijn: de Bunswyck, chef van het kabinet van de minister van justitie, en Orts, gezantschapsraad.

“Een groot aantal dorpen, gelegen in de driehoek tussen Vilvoorde, Mechelen en Leuven, dit wil zeggen in een der meest bevolkte en, tot voor enkele dagen, meest welvarende streken van België, zijn geplunderd, geheel of gedeeltelijk verbrand, de bevolking verstrooid, terwijl, volgens het toeval der ontmoeting, inwoners werden gevangen genomen of doorschoten, zonder vonnis, zonder blijkbare reden, met het enkele doel, naar het schijnt, om vrees aan te jagen en een uittocht der bevolking te verwekken.

“Zo is dit met name geschied in de dorpen of gehuchten Zemst, Weerde, Elewijt, Hofstade, Wespelaar, Wilsele, Buken, Epegem, Wakkerzeel, Rotselaar, Werchter, Tildonk, Boortmeerbeek, Houtem, Tremelo. Van dit laatste dorp bestaan alleen kerk en pastorie nog; elders vindt men op de weinige gespaarde huizen opschriften als: Nicht abbrennen, Bitte schonen, Gute Leute, nicht plündern. Toch zijn deze huizen later vernield. In al deze dorpen waren de vrouwen, die niet hadden kunnen vluchten, een prooi voor de brutale lusten der Duitse soldaten.

“De zoëven besproken landstreek ligt onmiddellijk naast die van Aarschot, waarvan in een vorig rapport de verwoesting is beschreven.

“De verwoeste streek strekt zich nu uit ten noordoosten van Brussel, waar de belangrijke dorpen Grimbergen en Wolvertem al vernield zijn, terwijl ten zuidoosten van de hoofdstad, op meer dan vijftientig kilometer van het dichtstbijzijnde oorlogsterrein, de stad Waver, die de buitensporige oorlogsbelasting van 3 miljoen, opgelegd door de staf van de vijand, niet had kunnen opbrengen, 50 van haar huizen door het vuur heeft zien verteren.

“We moeten nog mededelen dat op vier en vijf september vanuit een vliegtuig bommen zijn geworpen op Gent en Eeklo, open en niet verdedigde steden.

“Verder zal het uwe excellentie niet onbekend zijn, dat de stad Mechelen, na op 27 augustus geheel door de Belgische troepen verlaten te zijn, gedurende een paar dagen een beschieting heeft te verduren gehad, die de metropolitaanse Sint Romboutskerk, de trots der oude stad, zwaar beschadigd heeft. Eveneens is het stadje Heist-op-den-Berg zonder genade gebombardeerd, zonder dat deze handeling door enig strategisch belang gerechtvaardigd kan worden.

“Om hun aanvallen te verontschuldigen, voeren de Duitsers aan, dat overal waar zij gefusilleerd, verbrand en geplunderd hebben, dit veroorzaakt werd doordat de bevolking gewapenderhand verzet bood. Dat dit feit zich hier en daar zou hebben kunnen voordoen, is niets anders dan hetgeen in alle oorlogen voor kan komen, en wanneer de Duitsers er zich toe bepaald hadden, de schuldigen aan die aanvallen dood te schieten, zouden wij ons slechts te buigen

hebben voor de strenge oorlogswetten. In gelijke gevallen echter zouden deze persoonlijke aanvallen, die bovendien volstrekte uitzonderingen zijn gebleven, noch algemene maatregelen van bestraffing rechtvaardigen, maatregelen die de bevolking onzer steden en dorpen in hun persoon en hun goederen troffen, noch het fusilleren, brandstichten en plunderen, dat zowat op ons gehele grondgebied heeft plaatsgehad, en dan nog wel zonder het karakter te dragen van represailles, maar uitgevoerd werd met oprecht verfijnde wreedheid. Bovendien is geen enkele uitlokking vastgesteld kunnen worden te Visé, Warsage, Leuven, Waver, Dendermonde of nog in andere plaatsen, welke het slachtoffer zijn geworden van een algehele vernieling, in koelen bloede uitgevoerd verscheidene dagen na de bezetting, zonder te vergeten het systematisch verbranden van alleenstaande huizen op de wegen, waar de troepen langs kwamen, en het schieten op de ongelukkige bewoners, die wegvluchtten.

“In hun pers hebben de Duitsers beweerd, dat de Belgische regering wapens had verstrekt aan de bevolking om deze te gebruiken tegen de invallende troepen. Zij voegen daaraan toe, dat de katholieke geestelijkheid een soort heilige oorlog gepredikt en haar gelovigen opgestookt zou hebben, de Duitsers overal te doden. Eindelijk hebben zij volgehouden, om het doden van vrouwen te rechtvaardigen, dat deze even woest waren als de mannen, en zelfs kokende olie uit hun vensters op voorbijtrekkende soldaten uitgoten.

“Al deze beweringen zijn leugens. Wel verre van wapens uit te delen, hebben de overheden, bij het naderen van de vijand, overal de bevolking ontwapend; de burgemeesters hebben overal hun gemeentenaren gewaarschuwd tegen gewelddaden, die wedergeweld zouden uitlokken. De geestelijkheid heeft

onophoudelijk de gelovigen tot kalmte aangespoord. Wat de vrouwen betreft, behalve volgens een lezing komende uit verdachte bron in een buitenlands dagblad, zij hadden geen andere bezigheid dan te ontsnappen aan de rampen van een oorlog zonder medelijden.

“De ware drijfveren der gruweldaden, waarvan wij de roerende getuigenissen verzameld hebben, kunnen niets anders zijn dan, enerzijds, de begeerte de bevolking te terroriseren en te ontmoedigen volgens de onmenselijke voorschriften der Duitse militaire schrijvers, en, aan de andere kant, de plunderzucht. Een gewerschot, afgevuurd, men weet niet van waar, noch door wie, noch op wie, door een dronken soldaat of een zenuwachtige schildwacht, is voldoende voorwendsel om een gehele stad te verwoesten. Op de plundering in de huizen volgen oorlogsbelastingen in verhoudingen, waaraan met geen mogelijkheid te voldoen valt, en het nemen van gijzelaars volgens de voorschriften der klassieke struikrovers.

“Men moet er ook rekening mee houden, dat alle tegenweer, uitgaande van de afdelingen van het geregelde leger, heel spoedig, ter wille van de zaak, op rekening van de inwoners wordt gesteld, en dat de invallende troep zich onveranderlijk op de burgerbevolking wil wreken over de tegenslagen of zelfs eenvoudige teleurstellingen, die hij gedurende de veldtocht ondervindt.

“Wij gebruiken gedurende dit onderzoek alleen feiten, gestaafd door deugdelijke getuigenissen. Het moet opgemerkt, dat wij tot heden toe nog slechts een gering gedeelte der misdaden tegen het recht, de mensheid en de beschaving hebben kunnen aanwijzen; zij zullen een der meest duistere en meest weerzinwekkende

bladzijden der hedendaagse geschiedenis uitmaken. Als een internationaal onderzoek, zoals in de Balkan gevoerd is door de Carnegie-commissie, in ons land zou kunnen gehouden worden, dan zijn wij ervan overtuigd, dat zij de juistheid van onze verzekeringen zou vaststellen.”

(Getekend) De voorzitter: Cooreman, de secretarissen: Ch. Ernest de Bunswyck, Orts

Tot zover de getrouwe vertaling van het rapport.

20 september 1914

Over het gevecht bij Dendermonde ontleen wij aan de berichten in de Antwerpse en Gentse ochtendbladen nog deze bijzonderheden. De Duitsers waren 7000 à 8000 man sterk. Het Belgisch geweer- en kanonvuur was weer buitengewoon moorddadig en moet de vijand grote verliezen hebben toegebracht. Van Belgische zijde worden 8 of 15 gewonden opgegeven. De Belgen maakten vier Duitse kanonnen buit. Strategische redenen voor deze hernieuwde aanval op het in puin liggende Dendermonde kunnen alleen deze zijn: of de vijand deed daarmee een hernieuwde poging om de Schelde over te trekken en in het Land van Waas de verbindingen tussen Antwerpen en het westen van België te verbreken, ofwel wilden de Duitsers door een hevige aanval ten zuidwesten der stelling Antwerpen de aandacht der troepen afleiden van bewegingen op hun verbindingslijn van Brussel naar het oosten. Dit laatste is het meest waarschijnlijke. Meer of minder belangrijke schermutselingen worden gemeld uit Leeuwergem, Aalst, Herzele, Asse en Schendelbeke; ze houden verband met de systematische schoonmaak van het Vlaamse land.

Over het hernieuwde bombardement van Dendermonde schrijft het Handelsblad van Antwerpen nog. De Duitsers zijn woensdagavond nogmaals de stad Dendermonde binnengetrokken. Rond 5 uur begonnen zij te bombarderen. Onze troepen trokken zich terug op het grondgebied Grimbergen en staken de brug, die zij dinsdag over de Schelde gelegd hadden, in brand.

Het geschutvuur duurde voort tot laat in de avond.

Donderdagmorgen werd opnieuw geschoten

De inwoners, die zich nog in Dendermonde bevonden, zijn nu allen gevlucht

Gans de nacht hebben de Duitsers de nog overblijvende gebouwen der stad in brand gestoken.

Vluchtelingen verzekeren, dat zij de grote kerk, het stadhuis, de gevangenis en het gerechtshof hebben vernietigd.

Tot heden is het de vijand niet gelukt, de Schelde over te steken.

Dezelfde dag der inneming van Dendermonde was een Duitse afdeling afgezakt naar Appels, voorzien van kanonnen. Enige Duitsers gingen op verkenning tot aan de Schelde. Op de oever, langs Berlare, lag een wacht Belgische soldaten verschanst.

Zodra de Duitsers verschenen, werd er een salvo gelost, waardoor een officier der Duitsers een kogel in de mond kreeg, dwars door het hoofd, en dood neerviel, waarop de Duitsers de burgers beschuldigden geschoten te hebben. Nochtans zagen zij de Belgische soldaten vluchten, daar zij te weinig in getal waren.

De Duitsers zijn daarop begonnen met deuren in te stampen; de burgers aan te houden en in de kerk op te sluiten. Dan hebben zij hun kanonnen opgesteld achter de kerk, gericht op de Rijkestraat, en zonder iemand te verwittigen een half uur lang gebombardeerd. Bij de eerste schoten vluchtte iedereen weg of verschool zich in de kelders.

De bekende Gentse cargadoorsfirma John P. Best en C^o heeft naar Antwerpen geseind aan de minister van spoorwegen, zeezezen, post en telegrafie, dat zij al het mogelijke doet om geregelde stoomvaartverbindingen met Engeland te onderhouden en dat wel in het belang van de bevoorrading van het land en van het voortzetten der werkzaamheden in de fabrieken. Ze beklagt zich over de grote vertraging in verzending en ontvangst der Engelse post in België en verzekert, indien deze toestand voortduurt de geregelde verbinding niet te kunnen onderhouden, daar telegrafisch verkeer hiervoor niet voldoende is. Zij verzoekt de minister maatregelen te nemen dat de Engelse posten direct verzonden en bij ontvangst rondgedeeld worden, in plaats van deze eerste via Antwerpen te laten lopen, zoals nu gebeurt. Ook verzoekt de firma het stedelijk telefoonverkeer te herstellen.

De minister antwoordde telegrafisch op 17 september: vanaf morgen zullen de zendingen voor Londen te Gent en Oostende gegroepeerd worden. Herstel lokaal telefoonverkeer niet toegestaan door militaire overheid.

22 september 1914

Uit België.

Men schrijft ons uit Vlaanderen op zaterdagavond:

Alweer is in België een oud bouwwerk verwoest. Bij de derde beschieting van Dendermonde eergisteren is ook het fraaie gotische stadhuis, een der laatste gebouwen, welke in de ongelukkige stad nog overeind stonden, verwoest; het rijzige torentje is weggeschoten en op straat liggen de brokken van de door de Hemony's gegoten klokken van het carillon.

Gij herinnert u wellicht, dat verschillende berichten meldden, dat sommige huizen gespaard werden door opschriften, welke de Duitse soldaten er hadden op geplaatst. Voor mij ligt een fotografie van het huis Mechelsestraat 82 te Dendermonde; de deur, een soort winkel deur, is met twee houten luiken gesloten, op een daarvan staat met krijt: "In diesem Hause ist ein 80-jähriger Greis. Dieses Haus und die 5 Nebenhäuser dürfen nicht angezündet werden. Breitfuss Lieutenant 1 Garde Res. Pion. Comp."

Onder de hoge bescherming van de landsregering en van de stedelijke regering is opgericht de "Banque de secours de Gand." Deze instelling heeft het loffelijk doel bezitters van staatsfondsen, staatsloten en andere beurswaarden tegen onderpand kredieten te verschaffen, wanneer zij ten gevolge van de oorlogstoestand zonder gereed geld komen.

Volgens een overeenkomst met de Belgische Nationale Bank mag de nieuwe bank beginnen te werken zodra haar kapitaal 20.000 frank bedraagt; zij zal dan bij de Nationale Bank tot een bedrag van 200.000 frank mogen disconteren, en zo hoger in dezelfde verhouding van één tot 10. Iedere kredietwaardige dus, die een aandeel van 100 frank in de nieuwe bank neemt, opent zich daardoor een krediet van 1000 frank.

De inschrijvingslijsten vullen zich reeds met de namen van bekende Gentse kapitalisten, zodat het oprichtingskapitaal spoedig gevonden zal zijn.

Uit België

Men schrijft ons uit Vlaanderen zondagavond:

Het spreekt vanzelf, dat wij ons in deze tijden angstvallig onthouden van het zenden van nieuws over de krijgsverrichtingen zolang dit niet hetzij ambtelijk bekend is gemaakt, hetzij in gecensureerde bladen is opgenomen geweest. Dit is de enige rol, die ons op dit oogenblik zowel tegenover het land dat ons gastvrijheid verleent, alsook tegenover ons eigen, onzijdige land past.

Getrouw aan deze stelregel knippen wij nu het volgende uit de Antwerpse Métropole van heden, die het geheel nog met een kaartje toelicht.

Op negen september moesten de Duitsers in Frankrijk hun rechtervleugel terugtrekken; zij trachtten deze zo snel mogelijk met troepenafdelingen uit België te versterken.

Het IXe reserve armeekorps (von Boehn) was reeds op 6 september te Aalst, op 7 september te Kwatrecht en Melle, op 8 september te Beerlegem (besprekingen met de burgemeester van Gent), op 9 september te Oudenaarde en op 10 september te Bossuit.

De 6^e reserve-divisie infanterie (derde reservekorps), op 8 september te Ninove, was de volgende dag de Nederbrakel en de 10^e te Ronse.

Op de 10^e maken beide afdelingen rechtsomkeert; von Boehn is de 11^e weer te Oudenaarde terug, de 6^e reserve divisie infanterie is die

dag met geforceerde marsen weer te Brussel en trekt de 12^e in de richting van Haacht.

Wat is er in die tussentijd gebeurd, wat deze snelle achterwaartse bewegingen nodig maakt? Welnu dit komt omdat de 10^e september de Belgen van Antwerpen uit het offensief hernomen hadden.

Zo blijkt dus, wat ik u trouwens reeds terstond berichtte, dat de bewegingen der Belgen, te rechter tijd uitgevoerd, de Duitsers in hun plannen gestoord hebben; zij hadden daardoor een grote invloed op de gebeurtenissen op het Franse oorlogsgebied.

De 6^e divisie reserve infanterie was voorlopig vastgehouden en het korps van von Boehn verloor twee volle dagen (eerst op 12 september was het te Bossuit terug, op 13 september bij Doornik).

Van het Belgisch oorlogsterrein valt dezer dagen weinig nieuws te melden. Ook hier hebben de voortdurende slagregens het verblijf in de loopgraven niet gemakkelijk gemaakt. De Duitsers hebben ten noorden van Brussel in een cirkelboog tijdelijke versterkingen opgeworpen, die onder andere nog vrijdag door de zuidelijkste forten van de Antwerpse gordel beschoten werden.

Dendermonde schijnt weer eens door de Duitsers verlaten: de overtocht van de Schelde en het Land van Waas zijn dus nog vrij.

Vandaag had er weer een ontmoeting plaats met uhlanen te Oordegem, ten westen van Aalst; bijzonderheden daarover zijn nog niet bekend.

23 september 1914

Oostende, 22 september. Bij Oudenaarde heeft hedenmiddag een treffen plaatsgevonden tussen Duitse troepen en Belgische

burgerwachten. De Duitsers hadden drie doden en twee gekwetsten. De Belgen maakten een auto buit en namen vijf Duitsers gevangen. Aan Belgische kant geen verliezen.

24 september 1914

Men schrijft ons uit Vlaanderen, dinsdagavond:

Vanmiddag werd er te Gent, voor het eerst weer sedert lang, een Taube gezien die uit het zuidoosten kwam en na een verkenning in de richting Brugge te hebben gemaakt, terugkeerde. Zou dit een voorteken zijn van op hand zijnde troepenbewegingen? Het is best mogelijk, maar op het ogenblik valt er nog niets over te zeggen.

In de omstreken van Aalst gaat de zuivering voort. Vlakbij die stad zijn vandaag acht Duitsers door de gendarmen gevangen genomen; te Erembodegem werden van een patrouille huzaren vanmorgen negen man neergelegd en drie gewond.

Bij Ename bij Oudenaarde hebben burgerwachten een Duitse patrouille uiteengeslagen; deze verloor drie doden, twee gewonden, vijf gevangenen en een automobiel.

25 september 1914

Te Sas van Gent uit de omgeving van Gent aangekomen Belgen delen mee dat Franse troepen in Gent zijn gearriveerd. Zij moeten over zee uit Havre zijn gekomen.

In verband hiermee zijn in de dorpen om Gent de bewoners aangezegd zich gereed te houden voor inkwartiering van Franse soldaten.

Aan het Belgische front.

Men schrijft ons uit Vlaanderen woensdagochtend:

De dag van gisteren is zonder veel belangrijk nieuws te geven voorbij gegaan. Alleen een paar kleine schermutselingen; voorts grote troepenbewegingen, waarover ik u echter nog niets kan zeggen, maar die aantonen dat men hier niet stil zit. Tussen Ninove en Aalst hebben de vrijwilligers-wielrijders zich onderscheiden, doordat ze dinsdag een troep van 40 Duitse wielrijders uiteen joegen. De inwoners van Ninove, die na dit gevecht voor het eerst sedert lange tijd Belgische soldaten zagen, ontvingen hen opgetogen van vreugde.

Uit Dendermonde bericht men, dat de fabriek van Philips gespaard is gebleven, evenals "la Dendre" waarvan alleen de weefafdeling verbrand is. Aan het station zijn alweer dertig Belgische werklieden aangekomen om de geleden schade aan de spoorlijn te herstellen.

Men vertelt te Gent het volgende, dat zeker een toppunt mag heten. Onder 5 Duitse gevangenen bevond zich een ingenieur, onderofficier van de landweer, die zich zeer goed in het Frans uitdrukte.

Hij werd ondervraagd over de bedreven gruweldaden, maar weigerde te antwoorden. Daarop wilde een gendarme hem wegvoeren en greep hem daartoe bij de schouder, waarop de Duitser zich met een ruk omkeerde onder de uitroep: "Pas de brutalité, s'il vous plait!"

26 september 1914

Men schrijft ons uit Vlaanderen:

De Antwerpse Métropole van woensdagochtend heeft een bericht van zijn correspondent uit Ninove, waaruit blijkt, dat de Duitsers ten noordwesten van Brussel nog voortdurend versterkingen opwerpen. De bomen van het prachtige park bij het kasteel te Ternat zijn alle geveld; in de richting van Merchtem is het alles loopgraaf. De Duitsers hebben de tram van Brussel naar Ninove geheel voor eigen gebruik ingericht en verzenden daarmee proviand aan hun troepen, die ten noorden en ten noordwesten van Brussel in voortdurende schermutselingen met de Belgen zijn. In Mechelen begint het gewone leven weer enigszins.

De verbinding met Antwerpen wordt zeer moeilijk. Sedert enige dagen wordt niemand meer binnen de kring der forten toegelaten, tenzij hij voorzien is van een pas, afgegeven door de bevelhebber der vesting zelf.

De Indépendance belge bericht, dat de beide schilderijen van van Dijck te Dendermonde voor de beschieting der stad reeds in veiligheid waren gebracht. De moderne meesters, die op het stadhuis hingen, waaronder stukken van Courtens, Verhas, Bogaert, Verstraeten, zijn tijdens de brand door moedige burgers met levensgevaar gered.

Uit Ninove werd op 22 dezer aan de Nieuwe Gazet gemeld, dat er die middag een botsing plaats had op de steenweg van Aalst naar Ninove.

In het gehucht Doorn, zo meldt het blad, kwam een compagnie Belgische vrijwilligers-wielrijders-verkenneren, ten getale van 200, bijna allen van Brusselse herkomst, en onder bevel van kapitein-commandant de V. ... de luitenants N. ... De D. ... en D. ..., in botsing met een veertigtal Duitse wielrijders. Onze soldaten richtten

onmiddellijk een auto-mitrailleuse op de vijand, die op de vlucht sloeg, en een dode achterliet alsook een gekwetste. Zeven Pruisen werden gevangen genomen. Het lijk werd naar het dodenhuis van Ninove en de gekwetste naar het gasthuis overgebracht, de gevangenen werden in een automobiel naar Gent gevoerd. Allen zijn gehuwd; twee van hen gaven zich vrijwillig over.

Een burger, Edmond Heysselinckx genaamd, die op de drempel van zijn woning stond, werd door een kogel in de wang getroffen. Zijn toestand is zo bevredigend mogelijk.

Bij het binnentreden in Ninove, waren de Belgische soldaten, de eersten die men sinds de oorlog te Ninove zag, het voorwerp van een geestdriftige manifestatie der inwoners. Op straat was er niet één familie of ze bracht voedsel aan, alsook chocolade, bier, enzovoort. Onze dappere jongens hadden geen handen genoeg om alles te aanvaarden. Het toneeltje was waarlijk treffend. De deuren der particuliere huizen werden wijd opengezet, om aan tafel de officieren en onderofficieren te ontvangen, welke er, om zo te zeggen werden binnen gesleept. Bij hun vertrek, rond 6 uur 's avonds, in bestemming voor O. ..., werden er duizenden handen uitgestrekt naar onze moedige soldaten.

Rond 7 uur kwam ons het nieuws toe dat het overschot der gevluchte Pruisen een ontmoeting had met een Belgische patrouille, verscholen in een bietenveld te Iddergem bij Denderleeuw. Drie Duitsers werden gedood, een tiental gewond. Juist zoals te Ninove werd er niet één Belgische soldaat gekwetst.

27 september 1914

De Indépendance van vrijdagavond meldt, dat Aalst, waar geen Belgische troepen meer waren, door de Duitsers opnieuw bezet is.

De correspondent uit Ninove van de Bien Public seint dat heden de hele dag kanongebulder werd gehoord uit de richting Merchtem, Londerzeel, Buggenhout, dus ten oosten van Dendermonde-Aalst. Een grote slag was daar blijkbaar aan de gang.

In de omtrek van Ninove heeft een Engelse vlieger jacht gemaakt op een Duitse Taube, die op zeer grote hoogte vloog, en deze neergeschoten. De Duitser werd gedood.

28 september 1914

Uit België. Men schrijft ons uit Vlaanderen.

Vrijdagochtend heeft te Oordegem (ten noordwesten van Aalst) een ontmoeting plaats gehad van 40 Duitse militaire wielrijders en 160 ruiters, met dertig Belgische gendarmen, geholpen door vrijwilligers. De Belgen moesten zich voor de overmacht terugtrekken, maar brachten de vijand gevoelige verliezen toe. Deze Duitse troepen stonden blijkbaar in verband met een leger dat vrijdag in de richting naar Gent oprukte en Wetteren bezet heeft. Voor Kwatrecht werden de Duitsers door een Grote Belgische troepenmacht staande gehouden en op het ogenblik dat ik dit schrijf, is daar een ernstig gevecht aan de gang. De Belgen hebben, zoals ik schreef, belangrijke versterking gekregen, zodat men een gewichtige beslissing verwachten kan.

Ziehier een afstandsopgave die van nut kan zijn: van Gent tot Melle is 8 km, tot Kwatrecht 10, tot Wetteren 14, tot Aalst ongeveer 25.

Het opkomen van de rekruten der lichte 1914 in de niet bezette provincies gaat geregeld zijn gang.

Ze worden allen naar Lier gezonden. Van de lichterdinge, die 33.000 man telt, rekent men een derde te kunnen bijeen krijgen.

In heel de Dendervallei heeft een ziekte onder de Duitse paarden veel verwoestingen aangericht; men verzekert dat er bijna 1000 paarden, aan de ziekte lijdend, in drie dagen tijd zijn afgemaakt.

In de afgelopen nacht probeerden de Belgen, die hulp kregen van verschillende posten in de omtrek, de Duitsers weer achteruit te drijven, hetgeen echter niet gelukt is, daar de Duitse soldaten over artillerie beschikten.

Hedenmorgen om 4 uur kwam te Turnhout een trein aan met Belgische gekwetsten, welke in het hospitaal aldaar tijdelijk opgenomen werden.

Zondagnamiddag stonden huizen in het dorp Meerhout, een uur boven Mol gelegen, in brand. De bewoners uit de omtrek vluchtten allen naar Turnhout en naar de verschillende grensdorpen. Met het oog op een bezoek van Zeppelins, zoals er de vorige week reeds een werd gezien, mag in Turnhout na 8 uur 's avonds nergens licht branden.

Ook uit Mechelen, dat opnieuw gebombardeerd wordt, kwamen vele vluchtelingen te Turnhout aan.

Antwerpen, 27 september. Gisteren is een detachement Duitse troepen, bestaande uit een brigade infanterie, twee regimenten cavalerie en zes batterijen, waarvan twee zware, bij zijn opmars van Brussel naar Dendermonde over Aalst verrast. Deze troepen zijn, nadat ze aan het front en aan de flanken aangevallen waren, in wanorde op Asse (tussen Aalst en Brussel) teruggetrokken, vele

krijgsgevangenen en gewonden en verscheidene caissons in onze handen achterlatend.

Vandaag, waarschijnlijk met de bedoeling voor dit echec wraak te nemen, is Mechelen met ver dragende kanonnen gebombardeerd en een belangrijke legermacht heeft een algemene beweging voortgezet. Op ons front tussen Mechelen en Aalst zijn verschillende aanvallen van de Duitsers afgeslagen. Bij Aalst is onze cavaleriedivisie er in geslaagd de Duitse linkervleugel in de rug aan te vallen. Alles bijeen genomen is de aanval der Duitsers mislukt. Onze troepen hebben zonder moeite de ingenomen stellingen behouden.

Te Mechelen heeft het station veel geleden. Vele huizen zijn ingestort, andere staan in brand. Er zijn tien burgers gedood.

Oostende, 27 september. Gisteren zijn de Belgische troepen uit Antwerpen getrokken in de richting van Erpe.

Een hoofdofficier ging met de revolver in de hand vooruit, om te zien of de vijand zich niet ergens verborgen had. Hij verbood de troepen hem te volgen. Toen hij niets ontdekte gaf hij zijn mannen een teken naderbij te komen. De wielrijders gingen toen voorop en 2 km verder ontdekten zij de Duitsers. Zij openden het vuur op de vijand, die met een levendig vuur antwoordde. Het aantal van zijn manschappen was groter dan dat van de Belgen. De Belgische artillerie opende vervolgens het vuur en veegde de weg van alle Duitsers schoon. De Belgische cavalerie ontplooidde zich waaivormig tegen de Duitse in een verschrikkelijk gevecht. Tenslotte werden de Duitsers teruggeslagen en de Belgen konden Aalst bezetten.

Oostende, 27 september. De Zeppelin, die in de afgelopen nacht over Vlaanderen is gevlogen, heeft te Deinze een bom geworpen op het hospitaal; een grijsaard werd gewond.

Dumdumkogels.

De heer Frans Van Cauwelaert schrijft uit Antwerpen aan de Tijd:

Het is niet te loochenen dat de Duitsers zich herhaaldelijk van dumdumkogels hebben bediend en nog bedienen.

Verschillende gevallen van verwondingen door dumdum veroorzaakt zijn ontegensprekelijk vastgesteld geworden bij Belgische soldaten, gekwetst in de gevechten welke van twee tot twaalf september tussen Mechelen en Leuven hebben plaatsgevonden. De gevallen zijn door verschillende dokters vastgesteld en officieel met naam en toenaam van slachtoffers en deskundige getuigen bekend gemaakt. Mij hebben deze bevindingen niet verrast. Reeds een achttal dagen te voren heb ik zelf in de handen van de secretaris van de commissie tot onderzoek naar de schendingen van het volkenrecht en van de krijgswetten dumdumkogels gezien, welke gevonden zijn bij een soldaat, die men te Werchter had gevangen genomen. En vandaag is bij de commissie een heel doosje met de kardoezen voor selbstlade-pistole binnengebracht, dat gevonden is op de Hannoveriaanse Oberleutnant von Hadeln, de 24^e ll. gevangen gemaakt te Ninove.

Het pakje is ingestuurd door luitenant-generaal Clooten, krijgscCommandant voor de beide Vlaanderen en is volgens de gedrukte aanduidingen op de buitenkant, afkomstig uit de Duitse Waffen- und Munitionsfabriken, Karlsruhe. Het zijn patronen n° 403 für die Mauser Selstlade-Pistole, Cal. 7,63.

Wat ik hier mededeel heb ik met eigen ogen gezien.

Bij de gedachtewisseling over dumdkogels kan van belang zijn wat dr. Rochard dezer dagen in de Parijse New York Herald heeft geschreven, namelijk dat men onmogelijk uit de aard van de wonde wetenschappelijk kan vaststellen, dat zij door een dumdkogel is veroorzaakt. Het projectiel kan toch, voor het in het lichaam dringt, een hard voorwerp hebben geraakt, een geweer, een sabel, een uniformknoop, en daarbij aan de spits plat zijn gedrukt, zodat het in het lichaam als een dumdkogel werkt. Alleen uit niet afgeschoten patronen, bij soldaten gevonden, kan men het gebruik van dumdkogels opmaken.

Hier voegen we bij, dat wetenschappelijk is vastgesteld, dat de gave patronen van het moderne klein kalibergeweer wel zuivere wonden maken op grote afstand, maar van dichtbij, onder zekere omstandigheden net zo erge wonden slaan als een dumdkogel.